

פניני מבשר טוב

ליקוטי אמרים מתורת מוריני ורבינו הקדוש והטהור זיע"א
מביאלא

פרשת בלק

הרי מזה שנתעקש והתחצף כלפי שמיא, שהלא ידע בבירור שאין רצון השם יתברך שילך עמם ושיקלל את ישראל - היות שחוצפא מהני כלפי שמיא השיג את חפצו באמור לו: "אם לקרוא לך באו האנשים, קום לך אתם", אף שמתחילה נרמז לו בבירור שאין זה רצון השם יתברך שילך, וזה ע"י ששלחו מלאך ה' בדרך לשטן לו, כנאמר: "ויחר אף אלקים כי הולך הוא, ויטיצב מלאך ה' בדרך לשטן לו", וכן מהפלא הגדול שהאתון פתחה פיה.

ומכל זה הבין וידע שאין רצון השם יתברך שילך. אולם כיון שלא קיום רצון השם יתברך היה ענינו, ורצה להכריח רצון העליון כרצונו, והרי חוצפא מהני כלפי שמיא, על כן אמר לו מלאך ה': "לך עם האנשים, ואפס את הדבר אשר אדבר אליך אותו תדבר".

אם שמוע תשמע



ויפתח ה' את פי האתון. (כב כח)

נראה בהקדם מה שנשנה בפרקי אבות [פ"ה מ"ן] "עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, ואלו הן: וכו', ופי

ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבד את פי ה' אלקי לעשות קטנה או גדולה. (כב יח)

איכא זמנים שבהם חוצפה מהני אפילו כלפי שמיא, וראיה ברורה הביאו לדבר ממה שמצינו אצל בלעם הרשע, שטען שאינו יכול לעבור את פי ה'. ובאמת משמים רמזו לו בפירוש שרצון ה' הוא שלא ילך אתם, ואולם הוא התעקש לבלתי בטל רצונו ולילך נגד רצון ה', כמו שמתבאר בהמשך הפסוקים: "ועתה שבו נא בזה גם אתם הלילה ואדעה מה יוסף ה' דבר עמי. ויבא אלקים אל בלעם לילה, ויאמר לו אם לקרוא לך באו האנשים קום לך אתם ואך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה". ואיתא בגמרא סנהדרין [קה]. "אמר רב נחמן: חוצפא אפילו כלפי שמיא מהני. מעיקרא כתיב "לא תלך עמהם", ולבסוף כתיב "קום לך אתם". אמר רב ששת: חוצפא - מלכותא בלא תאגא היא נכלומר שורה גדול ואינו חסר אלא כתר מלכות. רש"י, דכתיב [שמואל ב ג] ואנכי היום רך ומשוח מלך והאנשים האלה בני צרויה קשים ממני וגו'". ע"כ.

תלה הכל באתון שהיא גרמה לו, עד כדי שאמר לה: "לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך". וכל זה הוא משום דאצלו היה הכל במקרה, ולא תלה שום דבר בדבר השי"ת. ועל כן נאמר בו [כב טז]: "ויקרא", לשון גנאי, טומאה וארעי. לרמז: כי בכל דבר היה תולה רק במקרה, ולא זכה לראות דבר השם המאיר בעולם.

ובדרכו הרעה קלקל לא רק לעצמו, אלא אף השפיע מידה רעה זו בבני ישראל, שלא כולם יהיו זוכים לראות מאמר השי"ת בכל דבר, רק שיהיו רגילים לתלות כל דבר במקרה או בחסרון זולתו ולא לראות דבר השי"ת.

וזה היה מלחמת עמלק עם בני ישראל, כנרמז בפסוק [דברים כה יז]: "זכור את אשר עשה לך עמלק, בדרך בצאתכם ממצרים, אשר קרך בדרך גור". שעמלק רצה להשריש ח"ו בבני ישראל: כי מה שקורה יום יום, ובפרט מה שהוא דרך העולם, הכל מקרה ודרך העולם ח"ו. ומטעם זה, בכל מגילת אסתר אין כתוב שם השי"ת, כי זה היה כוח קליפת המן להכחיש ההשגחה, אך בזכות מרדכי ואסתר נתגלה לעין כל, שגם כאשר אין נזכר שמו של הקב"ה בפירוש, הכל הוא בהשגחה פרטית. ובוזה שאנו מאמינים בזה באמונה שלימה, אנו מוחים את זכר עמלק.

וזה מה שמצינו שלשון [ויקרא א א]: "ויקרא, הוא לשון חיבה שמלאכי השרת משתמשים בו". כמו כתב רש"י הקדוש, והיינו דכאשר זוכה האדם לראות בכל אותם הרמזים והמקרים אשר פוקדים אותו, איך הקב"ה קורא אליו, כאב הקורא ומרמז לבנו האהוב שיתקרב אליו, וזהו עיקר סיבת ותכלית אותם המקרים, רק בעבור ישוב אל השי"ת וחי,

האתון" וכו'. וצריך עיון מדוע הוצרכו לבריא מיוחדת בערב שבת קודש בין השמשות לאתון שידבר. ודבר זה שאלתי בנעורי את כ"ק אאמו"ר [החלקת יהושע] זצוקללה"ה, והשיב: מכיון שיש בזה שינוי בין חי למדבר, הוכרחו לבריא מיוחדת של שינוי מעשה בראשית, דוקא בששת ימי בראשית. ודפח"ח.

אם שמוע תשמע עמ' ד



ויקרא אלקים אל בלעם. (כג ד)

וזו המדרגה שאדם שומע ורואה רמיזא דחכמתא הוא מצד מדרגת האמונה, כי כאשר האדם מזדכך זוכה לראות ולשמוע את דבר ה' בכל דבר, אכן הרשעים שאינם ראויים לשמוע את דבר ה', אינם רואים את גודל הנס שבכל דבר, כי הכל נראה בעיניהם כמקרה על פי דרך הטבע או פעולת אדם.

כמו שמצינו אצל בלעם הרשע, כאשר הלך להרשיע נגד ישראל ח"ו, הנה איתא במקראי קודש [כב כב]: "ותט האתון מן הדרך כו', ויפתח ה' את פי האתון, ותאמר לבלעם: מה עשיתי לך כי הכינני זה שלש רגלים, ויאמר בלעם לאתון: כי התעללת בי לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך וגו'".

ובאמת היה על בלעם להתבונן, מדוע נטתה האתון ג' פעמים, הלא דבר הוא. ובפרט אחר שראה בעיניו נס פתיחת פי האתון, היה לו להבין, כי מלאך הוא שירד ממרום לטובתו להצילו מרדת שחת, ואילו הוא לא ראה כלל ולא רצה להבין מה שמרמזים לו משמים, אלא בגודל טומאתו, רשעותו וחוסר אמונתו,

מאתו, וכמו כן בני ישראל, כאשר זוכים מבינים הם בכל מקרה ומקרה, מהו העניין שהבורא יתברך רוצה מאתם, ובמה ובאיזה אופן צריכים הם לתקן את דרכם.

מבש"ט אמונה

פניני השיעורים - 'שיעורי מבשר טוב' - בדין קריאת שמע בלא תפילין

מהני אם מקריב נסכים אחר הקרבת העולה על כרחך מיירי שאינו מניח כלל" והיינו אף שמניח תפילין אחר שכבר קרא קריאת שמע שפיר דמי כמו שיכול להביא נסכים אחר זמן הקרבת העולה. וכדברי הרבי מלובלין זצ"ל מצאתי גם להרמ"ע מפאנו בספרו אלפסי זוטא על ברכות (דף י"ד): וראה שם עוד בבית יצחק, שרמז לזה מדיוק הלשון ברש"י הקדוש על החומש בפרשתן "מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצוות" ללבוש טלית לקרוא את שמע ולהניח תפילין". הרי שקורין קריאת שמע לפני הנחת תפילין.

אולם למתבאר מדברי הראשונים, שהבאנו, שהנחת תפילין הוא חלק מעצם מצוות קריאת שמע וכן מבואר גם משו"ת הרמ"א (סי' קל"ב), שחתך שבזמן הזה נפסק להלכה (סי' ע' סעיף ג'), שכיון גם שאר בני אדם אינם מכוונים כראוי חייב בקריאת שמע, ממילא חייב גם בהנחת תפילין כדי שלא יהא כמעיד עדות שקר. ובשלמא להמגן אברהם (סי' ל"ח ס"ק ג'), החולק עליו, דדמי לשבתות וימים טובים שקוראים קריאת שמע בלא תפילין דכיון שפטור מהנחת תפילין לא הוי כמעיד עדות שקר, ניחא. אבל להרמ"א, נראה, דאין החסרון משום כמעיד עדות שקר בעלמא, אלא, דהוי מחסר בעצם מצוות קריאת שמע וכמו שהוכחנו מהראשונים שהבאנו. ואשר על כן יש לעורר ולהבין, על מה אנו סומכים לקרות קריאת שמע בלא תפילין בבוקר אחר ברכת התורה. ואכן המנחת אלעזר וכן כ"ק מרן אאמו"ר החלקת יהושע זצ"ל, הניחו תפילין בבוקר לפני התפילה וקראו קריאת שמע.

והנראה ליישב מנהג העולם, דביסוד מצוות קריאת שמע נכללים בה שתי מצוות, [א'] עצם מצוות קריאת שמע. [ב'] מצוות ייחוד ה' וקבלת עול מלכות שמים, כמבואר בש"ס ברכות (דף י"ג): ובשולחן ערוך (סי' ס"א סעיף ו'). ומצוות תפילין גם כן יסודם משום ייחוד

להיטיבו ולקרבו לתכליתו, והכל מתוך אהבת השי"ת הגדולה אליו, וזהו: לשון חיבה.

שכאשר האדם יודע תכליתו, אזי הוא כמלאכי השרת, שכל מלאך ומלאך יש לו שליחות מיוחדת, ומבין מה רצון השי"ת

הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא. (כג כד) וברש"י: "כשהן עומדין משינתם שחרית הן מתגברים כלביא וכארי, לחטוף את המצוות, ללבוש ציצית, לקרות את שמע ולהניח תפילין", (תנחומא פסקא יד).

בש"ס ברכות (דף י"ד): "אמר עולא, כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים. ואמר רבי יוחנן הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלמה, יפנה ויטול ידי ויניח תפילין ויקרא קריאת שמע ויחפץ, וזו היא מלכות שמים שלמה". והרבינו יונה (דף ח'). פירש, "עולא סבירא ליה דכיון שהוא קורא וקשרתם וכו' ואינו מניח נמצא שמעיד שקר על עצמו, שמה שאומר אינו אמת. ואף על פי שעשה המצוה שיצא ידי קריאת שמע, אפילו הכי עבר עברה מצד אחר, שהעיד עדות שקר על עצמו. ורבי יוחנן סבירא ליה, שאפילו המצוה עצמה אינה נעשית שלימה, כיון שלא קיבל עליו עול מלכות שמים, דהוי ליה כמי שמקריב תודה בלא מנחה וכו', כיון שקורא בלא קבלת מלכות שמים". וכעין זה במרדכי (שם סי' ל"ד), "כאילו הקריב עולה בלא מנחה וכו', אף זה "הקורא ואינו מניח תפילין אינו גומר המצוה". ובנימוקי יוסף (שם דף י"ד): מוסיף בזה עוד דברים עיין שם. וצריך עיון, על מה אנו סומכים שקורים קריאת שמע תיכף אחר ברכת התורה בלי תפילין, הרי הוא לכאורה כמעיד עדות שקר בעצמו וגם מחסיר מעצם מצוות הקריאת שמע כמבואר בדברי הראשונים הללו.

ובשו"ת בית יצחק (או"ח סי' י"ז), כתב בזה "שמעתי לפרש בשם הרב הגאון הצדיק מו"ה יעקב יצחק מלובלין דברי עולא ורבי יוחנן בקרא קריאת שמע ולא הניח תפילין כלל אבל בקורא אדעתא שניח תפילין לא וכו' והכי משמע מדקאמר "עולה בלא נסכים" ובעולה

מלכות שמים, אבל לעצם קריאת שמע יוצא שפיר גם בלי הנחת תפילין. ואם כן יש לומר, דזה שאנו קורין בבוקר, הוא רק לקיום הדין הראשון של עצם מצוות קריאת שמע. והדין השני של ייחוד ה' והמלכות, זה מקיים אחר כך כשקורא עם התפילין, ואפשר לחלקם, ואז יהיה שפיר מצוה שלימה.

(על פי שיעורי מבשר טוב העוסק במצוה סי' י"ז ס"ק ב', סי' י"ח ס"ק ב', סי' כ"ב ס"ק ג')

ה' וכנוסח הלשם ייחוד לפני הנחת תפילין "שיש בהם ייחוד ואחדותו יתברך שמו". ובשורת חת"ם סופר (או"ח סי' קפ"ה), דעיקר יסוד הנחת תפילין משום ייחוד ה'. וענין זכר יציאת מצרים הוא סניף בעלמא. ולכן נשים פטורות מקריאת שמע, אף דאף הן היו באותו הנס, כיון דעיקר יסוד המצוה הוא משום ייחוד ה'. ולפי זה נראה, דמה דבעינן קריאת שמע עם הנחת תפילין, זה לדין השני משום ייחוד ה' וקבלת עול

תורת רבוה"ק

וַיְגַד מוֹאָב מִפְּנֵי הָעַם קְאָדָּ כִּי רַב הוּא. (כב ג)

ביאר מרן התולדות אדם זי"ע בביאור הפסוק בתוך דבריו, ויגר מואב מפני העם, שהיה מתיירא אף מפשוטי העם, כנ"ל, מחמת כי רב הוא, שהם דבוקים לרב, כמו 'עשה לך רב'. (עמ' קצב)

את אשר תברך מבורך. (כב ו)

כתב מרן הרה"ק מלברטוב זי"ע הי"ד, כי המילים אשר ת' בורך מ' בורך הם ראשי תיבות אמ"ת. ורומז בזה, מי שהוא איש אמת ברכותיו מתקיימים. (אמת ושולם אות יז)

מָה אֶזְעָם לֹא יָזַע ה'. (כג ח)

מרן היהודי הק' מפרשישחא זיע"א, לימד זכות על המתחיל להתפלל בזמן תפלה אף שנמשך אחר הזמן, שחשוב כאלו התפלל כל התפלה בזמנה. והביא ראיה מן הגמ' ברכות (ז), דתניא ואל זועם בכל יום וכמה זעמו רגע וכו', ואין כל בריה יכולה לכיון אותה שעה חוץ מבלעם הרשע דכתיב ביה

'וידוע דעת עליון'.. מלמד שהיה יודע לכיון אותה שעה שהקדוש ברוך הוא כועס בה. והקשו בתוס' (ד"ה שאלמלי), ומה היה יכול לומר בשעת רגע. יש לומר כלם. אי נמי מאחר שהיה מתחיל קללתו באותה שעה היה מזיק אפילו לאחר כן. ואמר היהודי הקדוש, ממה שידוע שמדה טובה מרובה, יוצא מכאן דאם התחיל להתפלל בזמן תפלה וגמר אחר כך, דחשיב כאלו התפלל כל השמו"ע בזמנה. עכדה"ק. (שו"ת ארץ צבי קוויגלוב דף קל"ח)

הן עם לבדד ישכון. (כג ט)

כתב מרן החלקת יהושע זיע"א, וכן אמר פעמים רבות שאצל יעקב אבינו נאמר 'ויותר יעקב לבדו' [בראשית לב כה] - לרמז שעיקר שארית וכח יעקב בגלות הוא 'לבדו' בזה שמקיים 'הן עם לבדד ישכון' - שמתרחקים ממנהגי הגויים ולבושם וכדומה. (מאמרים עמ' טו)

משל למלך ששלח את בנו למקום מדבריות וחיות רעות ולסטים, ואחר כך בא בחזרה להמלך בשלום, והיה לו שמחה גדולה שראה את בנו שניצול ממקום סכנות כאלה. ואמר לו הבן: אבי, אם שמחתך גדולה כל כך עמי, הרי הנך צריך גם כן להחזיק טובה להאיש הזה שנתן לי מים בדרך המדבר, כי לולא זאת כבר הייתי מת בצמא, וזה האיש נתן לי לחם, וזה נתן לי עגלה לנסוע, וזה חטב עצים עבורי, ולולא הם לא הייתי יכול לבוא אליך בחזרה לשלום, ולהיות ניצול ממקום סכנות כאלו, ולכן עליך להחזיק טובה להאנשים האלו.

כך כשבא הצדיק לעולם העליון אחרי פטירתו, ונעשה שמחה גדולה למעלה ממנו, שבא בשלום בחזרה וניצל מתאונת העולם הזה, שהוא מקום חיות רעות ולסטים, שהוא כח היצר הרע. ואומר הצדיק להשם יתברך: אבי, אילו לא נתן לי זה כסף, וזה נתן לי עגלה לנסוע וכו', כדי שאוכל לעבוד אותך, לא הייתי בכח בעצמי לבוא אליך ולנצח המלחמה הגדולה הזאת, וצריך אתה להחזיק להם טובה.

דברי בינה, פרשת נצבים, עמ' רסג